

**Gregorii XIII Papae Litterae monitoriales ad principes, duces,
marchiones &c. et archiepiscopos, episcopos aliosque
ecclesiasticos regni Francorum, qui regis partes sequuntur, et
ad eas Turonense senatusconsultum**

<https://hdl.handle.net/1874/13823>

2418.

GREGORII XIII.
P A P Æ

LITTERÆ MONITORIALES
ad Principes, Duces, Marchiones, &c.

*Et Archiepiscopos, Episcopos aliósq;
Ecclesiasticos Regni Francorum,
qui Regis partes sequuntur.*

Et ad eas Turonense Senatusconsultum.

FRANCOFVRTI
Ex officina Typographica Martini
Lechleri,
M D X C I.

Ad Lectorem.

ENtibi, lector, Gregorij Sfondrate Pontificis Romani litera: quibus fidelium Regis Christianissimi subditorum animos corruptor sollicitat. Iis, verbosioris responsi vicem, S. C. Principis Regni Francorum Senatus bona fide expressam subiunximus: in cuius sententiam, & alia Parliamenta inserunt. Ne falsus sis: nulla hinc vis interuenit; nullus fauor. Rege procul Turonibus occupato, dicta sententia: & dicta ab hominibus Religioni, quam Cath. Apost. Rom. vocant, addictis: à Religione, quã Reformatam dicimus, alienis; sed quibus auitum hoc: Non pati Regni Francorum dignitatem, Pontificum audaciã, imminui. Itaque, nihil hinc leges non pronunciatum antea, factitatum ve. Idem in Bonifacium VIII. PP. eiusque nuncios, sub Philippo Rege: idem in Benedictum XIII. eiusque nuncios, sub Carolo VI. Rege: idem in Iulium II. sub Ludouico XII. Rege: idem in alios à nostris obseruatum atque etiam seuerius animaduersum legimus. Sed quod de auro aut argento Romam minimè transportando, aut transcribendo hinc leges: ne mireris. Roma, hirudo est, que Gallia aurum argentumque exsugit. Narrauit in concilio Basiliensi archiepiscopus Lugdunensis, tempore Martini Pape, in curiam Romanam venisse de Francia, nouem miliones, id est XC thonnas auri. Alij alia notarunt. Ego, hoc ne nescires, Lector, volui. Vale.

L I T E R Æ

S^{mi} D·N·D·GREGORII
Diuina Prouidentia

Papæ XIII

Exhortatoriæ & monitoriæ ad
Principes, Duces, Marchio-
nes, & Comites, aliósq; regni
Franciae proceres ac Nobiles,
Henrici Borbonii quondam
Nauarrae regis partes sequen-
tes:

Necnon ad Communitates, V-
niuersitates, & populos, atque
cæteras personas seculares sub
eiusdem Henrici dominatu
existentes:

Ne eidem Henrico vltèrius ad-
hæreant, vel quoquo modo
faueant.

GREGORIVS EPI-

scopus *seruus seruorum* Dei:

Vniuersis & singulis Principibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, aliisque regni Francia Proceribus, ac Nobilibus Henrici Borbonij quondam Nauarra regis partes sequentibus, vel apud eum commorantibus, nec non provinciarum, ciuitatum, oppidorum & locorum sub eiusdem Henrici dominatu existentium Communitatibus, & vniuersitatibus, ac populis, ciuibꝫque & incolis quibuscunque salutem, & spiritum sanioris consilij.

POST QVAM diuinæ placitum est bonitati, quæ vocat ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt, humilitatem nostrã ad *munus Apostolicum* omnium maximum & grauissimum, & ipsis Angelicis humeris formidandũ vocare; animo reuolentes ingētia, quibus populus Christianus affligitur, mala, variasque eiusdem ærumnas, & calamitates, & in primis Regnum Franciæ olim præstantissimum Ecclesiæ columen, &

Ctho-

Catholicæ fidei firmissimum præfidiū,
ac propugnaculum, exortis in eo iam-
diu de Religione ac de Regno diffidiis
in partes distractum, intestino & cru-
deli bello ardere, & miserandū in mo-
dum conflictari; scissum est cor no-
strum doloris amaritudine, nec potui-
mus nostram, & afflicti populi vicem
vehementer non lugere. Sed in eo fir-
mam habētes fiduciam, qui sperantes
in se nunquam deserit, atque cum Ec-
clesia sua, & cum fidelibus seruis suis
vsque ad consummationem seculi se
futurū esse pollicitus est, nec permis-
surum vt portæ inferi præualeant ad-
uersus eam; animum ereximus, sta-
timq; cogitatus, laboresq; nostros ad
id conuertimus, vt regno & nationi i-
sti tantopere de Ecclesia Romana be-
nemeritæ, & nunc gravissimè laboran-
ti, quam celerrimè opera, studio, vigi-
lantia, curaque pastoralis, & ipsa si ne-
cesse sit sanguinis & vitæ nostræ effusione,
opportunam ac necessariam opem fera-
mus. Nouit Deus scrutator cordium,
nos nec nostris, nec alterius cuiusquā

cupiditatibus, vel affectibus humanis duci, non nostra quærere, sed quæ sunt Iesu Christi, nihilque ante oculos habere, nisi Dei gloriam, animarum salutem, publicam quietem & tranquillitatem, ac Regni istius nobilissimi cõseruationem. Speramus equidem eundem Deum, qui bonarum consuevit esse adiutor mentium, sicut etiam largitor est, pro immensa misericordia sua piis nostris conatibus propitium fore, optatumque incrementum daturum. Sed vestra tamen in hoc pietate, vestra opera & obsequio indigemus, quia vos sine vobis saluos facere non possumus. Alios omnes qui in armis sunt, & vobis aduersantur, in potestate nostra fore non dubitamus; si vos idem facere in vestrum animum induxeritis, omnia erunt facilia, & breui tempore religio, pax, ac istius regni nationisque gloria pristinum in locum restituentur. Oportet sane eos qui generis nobilitate præfulgent, Christiana in primis pietate, ac fidei Catholicæ cultu & obseruãtia præcellere; sine quibus nulla po-

la potest esse vera nobilitas, dicente Domino: Quicumq; honorificauerit me, glorificabo eum; qui autem contemnunt me, erunt ignobiles. Reges vestri summum regiae dignitatis fastigium assecuti, etsi nihil amplius eis addi posse videbatur; pro suis tamen erga Dei Ecclesiam sanctamq; fidem Catholicam maximis meritis ac beneficiis, pulcherrimo Christianissimi cognomine ab eadem Ecclesia decorati, id ornamentum non minus cupidè quam deuotè susceperunt, ac longè pluris quam Regiam ipsam dignitatem aestimarunt. Quando igitur Reges optimi ac prudentissimi nihil habuerunt antiquius, quam vt ad proprium, ac aliorum exemplum & ædificationem, ipsorum erga sanctam Ecclesiam Catholicam quam maximè eluceret pietas atque deuotio, quanto magis decet vos omnes, & eos praesertim qui nobilitate praestant, tantorum Principum vestigia sequi, & sanctae matris Ecclesiae dicto audientes esse, ac monitis consiliisque salutaribus obtemperare?

Igitur vt opportuna aliqua ratio à nobis, Deo iuuante, iniri possit, id quod dies noctesq; cogitam⁹, qua tot impendentibus malis occurratur, & *talem habeatis Regem qui dignus sit vobis præesse & dominari*, ac verè pius sit, & re & nomine Christianissimus: vos his nostris literis, quas vt ad omnium notitiam celerius perferantur, nec quisquam earum ignorationem prætereundum possit, volumus in Parisiensi, Aurelianensi, Lugdunensi, Aquensi & Tholosana, vel aliarum ciuitatum Ecclesiis Cathedralibus, more solito dum ibi diuina celebrabuntur officia, publicari, earumque exempla valuis earundem Ecclesiarum affixa relinqui, & post mensem à die publicationis huiusmodi numeradum, ita eos omnes ad quos pertinent afficere & obligare, ac si eis singulis lectæ & intimatæ fuissent; hortamur & per viscera misericordiæ Dei & Domini nostri Iesu Christi omni efficaciori quo possumus modo, ac etiam sub interminatione diuini iudicij rogamus, obsecramus, obtestamur, ac monemus,

nemus, ne diutius Henrico Borbonio quondã Nauarræ Regi adhæreatis, vel quoquomodo faueatis: Ipse. n. à teneris annis pessima hæreticæ matris educatione corruptus, cùm iã esset adultus, & in ea ætate qua bonum à malo, hæreticorum mendacia à Religionis Catholica veritate secernere poterat, Parisiis publicè in Ecclesia vbi Rex & Regni Principes, ac Proceres frequentes aderant, post nonnullas disputationes inter Catholicos Sacræ Theologiæ Doctores & hæreticorum ministros ipso instante atque præsentate factas, fidem Catholicam amplexus & professus est, hæresibus, quibus antea imbutus fuerat, detestatis & abiuratis; & præterea sincerum se, ac verum Catholicæ fidei cultorem deinceps omnitempore futurum pollicitus est: scriptis etiam literis ad sanctæ memo. Gregorium Papam XIII. prædecessorem nostrum, quibus eum supremum Catholicæ Ecclesiæ caput agnoscebat; & supplex deprecabatur, vt conuersionis & obedientiæ suæ confessionem

acceptam habere, & præteritorum criminum veniam cōcedere dignaretur (quod & obtinuit) firmiter promittēs se fidem Catholicā perpetuò, integrè ac inuiolatè seruaturum: Et deinde etiam Oratore Romam misso, qui suo nomine obedientiam eidem Gregorio prædecessori præstaret, atq; de penitentia, conuersione, fide & constantia sua in sedis Apostolicæ conspectu sponderet, prout in publico Consistorio, assistentibus eidem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, necnō præsentibus compluribus Prælati, & Romanæ curiæ Officialibus, aliisque innumeris personis, per eundem Oratorem præstitit & spondit, ac publico proposito edicto, in suæ ditionis prouinciis, & terris fidem Catholicam restitui, eamque solam ab omnibus suis subditis seruari mandauit, falsamque Religionem seu hæreses in eis prædicari aut teneri prohibuit. Atque ita per aliquod tempus vt Catholicus haberetur, exteriore cultu præ se tulit. Attamen cùm postea violato iureiuran-

rãdo, & fracto promissionis quo se obstrinxerat, vinculo, repentè Catholicæ Religionis hostem acerrimum, hæreticorumque caput ac principem se declarasset, atque in Ciuitates & Oppida tunc temporis ab eo capta hæreticos prædicantes introduci iussisset, atque omni conatu ad ipsas hæreses confirmandas & propagandas incubuisset; iure ac merito fel. rec. Sixtus Papa Quintus etiã prædecessor noster, eundem Henricum fuisse & esse hæreticũ, in hæreses relapsum, & impœnitẽtem, hæreticorum quoque ducem, fauorem, & defensorem manifestum, publicum & notorium adeo, vt nulla posset se tergiuersatione aut excusatione defendere; ac proinde damnabiliter incurrisse in censuras & pœnas à sacris canonibus, aliisque apostolicis constitutionibus & legibus statutas; atq; prætenso Nauarræ Regno, vel illius parte ac Bearnii, & quocunque alio principatu, Dominiis, Locis, feudis ac bonis & successioneibus, necnõ dignitatibus, honoribus, muneribus & officiis, etiã

Regiis ac iurisdictionibus, & iuribus, quæ de facto obtinebat, aut ad quæ ius quomodolibet habebat seu prætendebat, ipso iure priuatum ac indignum, inhabilem & incapacem ad illa, & alia in posterum huiusmodi obtinenda seu retinenda, & ad succedendum in quibuscunque Principatibus, Dominiis & Regnis, ac specialiter in Regno Franciæ fuisse & esse, per suam sententiam, de eorundem S. R. E. Cardinalium consilio pronuntiauit & declarauit: prout in literis eiusdem Sixti prædecessoris, Anno incarnationis Domini cæ M. D. L. X. X. X. V, quinto Idus Septembris Pontificatus sui anno primo de super editis plenius cõtinetur. Quãobrem cum his & aliis in dies contra fidem Catholicam super crescentibus eius culpis, idem Henricus ad successionem dicti regni Franciæ prorsus inhabilis, & incapax existat, ac propterea nos & Catholica Ecclesia de eo confidere amplius non possimus, nullam videmus causam cur vos, & præsertim ij nobiles, qui forte sub falsa conuersionis

nis

nis illius spe decepti, cum secuti sunt, vlllo modo ei posthac confidere possitis, vel debeatis. Quis enim potest ei confidere, qui fidem quam promiserat abnegauit? Quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate? aut quæ societas luci ad tenebras? Quæ autem conuentio Christi ad Belial? aut quæ pars fidei cum infideli? Nolite itaq; vnus hominis causa, à vera pietate & nobilitate tantopere degenerantis, vos, vestraque omnia in extremum discrimen adducere. Satis illi operæ, & obsequii præstitistis, satis superque laborum & periculorum, vt ei morem gereretur, subiistis. Nunc vos sancta mater Ecclesia fidésq; Catholica, nunc patriæ charitas, nunc bonorum omnium cōsensus vos retrahit, & in summo periculo validum pietatis ac virtutis vestræ consilium exposcit. Et si qui, ut diximus, illum ducē eo animo secuti sunt, quòd sperarint posse eum à prauis opinionibus abduci, & ad Catholicæ fidei veritatem redire, cùm hæc ipsa spes prorsus euauerit, & huic excusationi nul-

lus amplius relictus sit locus; tempus
 est mutato in melius consilio, pernicio-
 sas societates & coniunctiones di-
 rimendi, sibi que & aliis in posterum
 recte consulendi. Etenim qui primo
 quoque tempore id non fecerint, nec
 apud Deum, nec apud homines excu-
 sare se poterunt, & non parua honoris
 & fame iactura nunc & in futurum per
 omnem ævum subeunda erit. Non la-
 tet vos Franciæ Regnum superioribus
 seculis tamdiu floruisse, ac firma pace
 & quiete potitum esse, quamdiu piis
 Regibus paruit. Nunc ut bona hæc re-
 parentur, bono & pio Rege opus est:
 quia ubi Deus rectè colitur, aduersitas
 non habebit effectū. *Paternus erga vos
 animus noster*, vel ex eo maximè pate-
 bit, quòd cum in contumaces aliquid
 seuerius secundum sacrarū legum nor-
 mam statuendum videretur, *Spiritu ta-
 men lenitatis & mansuetudinis, ex quadā
 amoris & charitatis abundantia, uti ma-
 luimus*, sperantes vos vicissim expecta-
 tioni, ac desiderio nostro cumulatè re-
 sponsuros, ac re ipsa declaraturos non
 minis

minus pietate, ac sedis Apostolicæ reuerentia, quàm generis claritate similes vos esse velle maioribus vestris, qui Christianis quondam virtutibus conspicui, ac verè nobiles, hanc sui nominis memoriam tanquam opulentam præclaramq; hæreditatem vobis reliquerunt, & si nunc viuerēt, id ipsum, quod à vobis petimus, summis precibus à vobis contenderent & impetrare conarentur. Proinde si hac in re ita vos gesseritis, sicut pios & obedientes Ecclesiæ filios decet, persuasum ac certū vobis esse volumus, nos omni tempore personæ, dignitatis, status commodorumque, ac desideriorū vestrorum, quantum cum Domino licebit, eximiam esse rationē habituros, nullumque vel amanrissimi patris, vel vigilantis Pastoris erga vos, totūmq; Regnum inclytamq; nationem vestram officiū prætermitturos. Verum si aliter ac cupimus & suademus de vobis euenire contingat, paternaque vox & hortatio hæc nostra prompto animo nō admittatur, considerate quæsumus nobis et-

iam inuitis, ex officij & conscientiæ
nostræ debito, ne patientia & lenitas
vertatur in culpam, extremam impo-
situm iri necessitatem: *ingrauescenti
huic morbo acriora adhibendi remedia, &
loco paternæ benignitatis, qua hæcenus
sedes Apostolica vsa est, seueri iudicis perso-
nam induendi.* Sed absit vt hoc de vo-
bis suspicemur, abhorret animus & præ
dolore commouentur viscera nostra.
Expectare igitur & sperare malumus
recti sanique cõsiliij effectum optatum
& salutarem, Deum omnipotentem
orantes, ut ad id corda vestra sancti sui
spiritus gratia illuminet & accendat.
Cæterum vt quantę nobis curę sit Re-
gni istius salus & conseruatio modis o-
mnibus ostendamus, mittere prope-
diem istuc *decreuimus militares copias
Helueticæ nationis vnà cum equitatu non
modico,* quibus præficere in animo ha-
bemus vnum ex consanguineis nostris
intimis & charis, cui plenè confidere,
ac sensus vestros sine vlla dubitatione
aperire possitis, quique adiutor & pro-
tector sit omnibus Dei & sanctæ reli-
gionis

gionis causam defendentibus, & bonum publicum procurantibus. Nunc verò mittimus dilectum filium magistrum Marfilium Landrianum vtriusque signaturæ nostræ referendarium, virum claritate generis, ac fide industriaque singulari præditum, vt istic nostri & Apostolicæ sedis nuntii munere fungatur, vobisque consilio & opera vbicunque oportuerit præsto sit, cui mandata nostra publicè vel priuatim referenti fidem plenam habebitis. Quia verò difficile foret præsentem litteras singulis vestrum præsentari, & ad singula loca deferri ad quæ oportet, volumus vt earum transumptis etiam impressis, manu publici notarii, & sigillo personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ obsignatis, eadem prorsus fides vbiq; gentium & locorum in iudicio & extra illud adhibeatur, quæ eisdem originalibus adhiberetur, si essent exhibitæ vel ostensæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ hortationis, rogationis, obsecrationis, obtestationis, monitionis

ac voluntatis infringere, vel ei ausu temerario cōtraire. Si quis autē hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursum. Dat. Romę apud S. Petrum anno incarnationis Dominicę millesimo quingentesimo nonagesimo, Kal. Martii, Pōtificatus nostri anno primo.

L. DAT.

M. Vestrius Barbianus

A de Alexijs

LITE.

LITERÆ MONITORIALES

S^{mi} D. N. D. GREGORII
Diuina Prouidentia

Papæ XIII.

Etiam sub censuris & pœnis, ad Archi-
 episcopos, Episcopos, Abbates, Pri-
 ores, cæterosque Ecclesiarum secu-
 larium & regularium Prælatos, Ca-
 pitula, Collegia & conuentus ac per-
 sonas Ecclesiasticas quascunque per
 Regnum Franciæ constitutas.

Vt ab Henrico Borbonio quondã Na-
 uarræ Rege ac ab eius sequacibus,
 fautoribus & defensoribus, illiq; ad-
 hærentibus Principibus & Proceri-
 bus, ac aliis qui apud eum sunt, o-
 mnino recedant, atque illum & il-
 los prorsus deserant & de-
 relinquant.

GREGORIVS EPISCOPVS

seruus seruorum Dei:

Vniuersis & singulis venerabilibus fratribus Archiepiscopis & Episcopis, ac dilectis filiis Abbatibus, Prioribus, ceterisque Ecclesiarum secularium & regularium Prælati, Capitulis, Collegiis & Conuentibus, ac personis Ecclesiasticis, quibuscunque per regnum Franciæ constitutis, salutem & Apostolicam benedictionem.

BEATISSIMI Apostolorum principis Petri Cathedra, super quam Dominus, ac Redemptor noster Iesus Christus suam edificauit Ecclesiam, eodem Petro, ac illius successoribus totius gregis sui Pastoribus constitutis, dispositione diuina, licet tanto loco & munere indigni, præsidentes, pro iniuncta nobis Ecclesiarum omnium sollicitudine, cunctis gentibus, ac populis, quam debemus *pastoralem vigilantiam, & curam*, ipso iuuante Domino præstare cupimus & conamur. Proinde cum inter grauissima quibus vndique pre-
mimur

mimur Christianæ Reipub. mala, nihil
 equè animum nostrum perculserit, an-
 xiúmque & sollicitum reddiderit, ac
 regni istius Franciæ præstantissimi Ec-
 clesiæ membri, nobisque & sanctæ sedi
 Apostolicæ ob multa & præclara eius
 merita charissimi & coniunctissimi, tã
 diuturna omnium rerum perturbatio,
 ingensq; & inueterata calamitas, quæ
 non solum vrbes, oppida, agros, terre-
 nãque omnia, sed ipsa etiam spiritualia
 & cœlestia bona, nempe verum Dei
 cultum, animarúmque salutem aggressã
 est, immensãque stragem, instigan-
 te generis humani hoste edere parat,
 nisi maturè & fortiter ab omnibus re-
 gni ordinibus concordia animo, & ab iis
 præsertim qui Dominici gregis curæ
 & custodiæ præsumt, resistatur. Quare
 sicut nos afflictioni vestræ ac totius re-
 gni, paterna miseratione compatimur,
 nullúmque erga vos veræ pietatis offi-
 cium prætermisuri sumus, ita vos pro-
 bationis vestræ tempus debetis agno-
 scere, & contra impetus oppugnantíũ,
 munitionibus cœlestibus freti, incom-

mutabilis animi constantiam præparare, memores, quo maior ingruit *aduersitas, & tribulatio*, eò feruentius *insistendū esse orationibus, ieiuniis, prædicationibus, hortationib. admonitionibus, aliisq; piis, & Deo gratis operibus*, quib. scilicet, & propitius reddatur Deus, & ij permoti, qui veritati Catholicæ, & publicæ paci obfistunt, tandem aliquando quiescant, & ab instituti prauitate, diuina opitulante gratia, deducantur, impiásq; vias suas derelinquant. Quam autem vim habeant ad placandam *Dei iram, pura & immaculata sacerdotum vita, assidue ac deuote ad Deum fusæ preces*, multis in locis sacra testantur eloquia. Hæc sanè prima sunt & validiora fidelium Dei feruorū arma, quibus tamen postea cū opus sit, iungēda sunt alia auctoritatis, & *diuinitus traditæ potestatis*. Sed dolendum est, & quidē grauiter dolendum, nonnullos vestri ordinis adeo ipsorum officij oblitos, vt eisdem Ecclesiæ Catholicæ aduersariis, pacisque turbatoribus, ne verbis quidem resistere ausi sint tanquam canes muti, non valentes
latra-

latrare: quinimo, vt fama est, turpiter & magno cum bonorum omnium dolore, & Ecclesiastici ordinis dedecore, eis se comites, & adiutores præbuerint, quasi de Henrico Borbonio quondam Nauarræ rege, quæ cunctis notissima sunt & manifesta, ipsi ignorare possent vel deberent. Qui quidem Henricus à primis annis matris opera hæresibus infectus, in eis diu perseuerauit, & cum iam adulta esset ætate, malumq; à bono, hæreticorum à fidei Catholicæ veritate secerneret, Parisiis publicè in Ecclesia vbi rex ac regni Principes, & Proceres frequētes aderant, post nonnullas disputationes inter Catholicos S. Theologiæ Doctores, & hæreticos ministros, ipso instante atq; præsentē habitas, fidem Catholicam amplexus atque professus fuit, hæresibus, quibus antea imbutus fuerat detestatis & abiuratis, ac verum se & sincerum Catholicæ fidei cultorē deinceps omni tempore futurū pollicitus est, & postmodum literas ad sanctæ memoriæ Gregorium Papam XIII prædecessorem

nostrū scripsit, quibus cum supremum
Ecclesiæ Catholicæ caput agnoscens
supplex deprecabatur, vt conuersionis
& obedientiæ suæ confessionem acce-
ptam habere, prætorumque crimi-
num veniam ei cōcedere dignaretur,
quod & obtinuit, firmiter etiam pro-
mittens se fidem Catholicam perpe-
tuò, integrè, & inuiolatè seruaturum:
& deinde oratore Romam missò, qui
suo nomine obedientiam eidem Gre-
gorio prædecessori præstaret, atque de
pœnitentia, conuersione, fide, & con-
stantia sua in sedis Apostolicæ conspe-
ctu sponderet, prout in publico consi-
torio, assistentibus eidem S. Romanæ
Ecclesiæ Cardinalibus, nec nō præsen-
tibus plurimis Prælatibus, & Romanæ cu-
riæ officialibus, aliisque innumeris per-
sonis, per eundem oratorem præstitit
atque spondit. Quinetiam publico
proposito edicto in suæ ditionis pro-
uinciis ac terris fidem Catholicam re-
stitui, eamque solam ab omnibus suis
subditis seruari mandauit, falsamq; re-
ligionem seu hæreses in eis prædicari
vel

vel teneri prohibuit, atque ita per aliquod tempus, vt Catholicus haberetur, exteriore cultu præ se tulit. Et nihilominus cum idem postea violato iureiurando & fracto promissionis quo se obstrinxerat vinculo, repente Catholicæ religionis hostem acerrimum, hæreticorumque caput, ac principem se declarasset, atque in ciuitates & oppida recens ab eo capta hæreticos prædicantes introduci iussisset, atq; omni conatu ad ipsas hæreses confirmandas & propagandas incubuisset, atque ita se vt fidei desertorẽ, promissionis fractorem, & iurisiurandi violatorem regno Franciæ indignum & incapacem reddidisset, iure ac meritò, felicitatis recordationis Sixtus Papa quintus etiam prædecessor noster eundẽ Henricum quondam Nauarræ regem vt hæreticum in hæreses relapsum & impœnitentem adeo manifestum, publicum & notorium, vt nulla posset se tergiversatione & excusatione defendere, damnabiliter incurrisse in censuras, & pœnas à sacris canonibus, aliis-

que apostolicis constitutionibus, & legibus statutas, atque prætenso Nauarræ Regno vel illius parte ac Bearnii, & quocunque alio Principatu, Dominiis, locis, feudis, ac bonis & successioneibus, necnon dignitatibus, honoribus, muneribus, & officiis, etiam Regiis ac iurisdictionibus & iuribus, quæ de facto obtinebat, aut ad quæ ius quomodolibet habebat seu prætendebat, ipso iure priuatum, ac indignum, inhabilem, & incapacem ad illa, & alia in posterum obtinenda seu retinenda, & ad succedendum in quibuscunque Principatibus, Dominiis & Regnis, ac specialiter in Regno Franciæ per suam sententiam, de eorundem S. R. Ecclesiæ Cardinalium consilio pronuntiauit & declarauit, prout in literis eiusdem Sixti prædecessoris anno incarnationis Dominiç, Millesimo quingentesimo octuagesimo quinto, quinto Idus septēbris, Pontificatus sui anno primo, desuper editis plenius cōtinetur. Nemo igitur vestrum qui tam grauius deliquit, eorū quæ superius dicta sunt, ignoratio-

ne, vel

ne, vel cuiusuis alterius causę aut rationis vel excusationis obtentu tueri se aut defendere potest. Quis enim nesciat quę Deo, & Sanctę Ecclesię Catholice proprię debentur & spondentur, ea vel sanguini vel amicitię, vel gratię, vel precibus quorumuis hominũ, aut cuiunque alteri respectui, & affectui, humano dari non posse? Etenim si hæc confundantur, vbi vestra erit religio, fides, pietas, commissarum ouium cura, & debita sedi Apostolicę obedientia? Meminisse vos oportet eorum quę Dominus per Ezechielem comminatus est malis pastorib. Æternus enim Pastor & Iudex, quę vobis commisit, irrequisita non relinquet, cui tanto districtius rationem reddituri estis, quãto digniora & potiora sunt quę accepistis. Cui enim plus creditum, ab eo plus exigendum. Et si neglectus error ouium culpa pastorum est, quid ergo fiet illis Pastoribus, qui errantes ipsi & delinquentes alios secum in eisdem errores, & delicta pertraxerunt, vel erroris causam dederunt? Caterũ si pau-

lo altius præsentium ærumnarum radicem quærere velimus, utique inueniemus, non multo ante tempore, Fræciæ Reges dum variis bellis impliciti *dominandi causa fœdera cum Infidelibus, & amicitiam cum hereticis contraxerunt,* eorumque auxilia acciuerunt, hac potissimum de causa, quamquam aliæ nõ defuerint, Dei iram in se posterosque suos, & subiectos populos prouocasse. Inde inuectæ in Regnum hæreses; inde dissidia; inde ciuiles discordiæ; inde atrox, & intestinum hoc bellum excitatum, & ad hæc vsque tempora productum. A capite igitur omne malum cuius nec finis apparet, nec sperandus, aut expectandus est, nisi cû Dominus bonum & piûm vobis dederit Regem, nomine & actione verè Christianissimum. Quamobrem vnusquisque vestrû cogitet, qua ratione pro virili sua Sæctæ Religionis Catholicæ defensionî, Ecclesiarum conseruationi, ac totius Regni paci & quieti prodesse possit, ad idque animum & vires, & facultates omnes suas intēdat, minime dubitans

bitās, quin misericors & miserator Dominus, præsentibus miseriis & aduersitatibus finē cito sit impositurus, iuxta illud: Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Nos certè quæcunque poterimus, *non solum spiritualia & temporalia, sed etiam militaria auxilia periclitanti Religioni Catholicæ ac Regno subministrare non omittemus, atque utinam possemus ad vos iter facere, & præsentis fraternæ Charitatis opus incessanter exhibere, nullis laboribus, nullis periculis, nec etiam sanguinis & vitæ nostræ parcentes: Sed cum id, nec per ætatem, nec per valetudinem, nec etiam per eas, quas hîc sustinemus molestias & difficultates, agere nobis liceat, saltem dabimus omnem operam, ne quid à vobis tali vestro tempore iuste desideretur, quod à nobis, & ab hac sancta sede proficisci possit. At verò præcepti illius Domini memores, quo iubemur in persona Beati Petri fratres nostros confirmare, illos quidem qui in officio, & vocatione sua firmiter permanserunt, &*

quibus potuerunt modis, Dei & sanctæ Religionis Catholicæ causã iuuerunt, populosq; sibi creditos in fide & officio retinuerunt, hoc nomine laudamus, diligimus, charosque habemus, ac omni honore & præmio dignos iudicamus. Hortamurq; etiam vt vsque ad finem constanter in eo perseuerent, nec laboribus, vel periculis aut minis etiã mortis deterreantur, cùm *sciant bonum pastorem animam ponere debere pro ouibus suis*, sed indies magis merita apud Deũ sua augere studeant, atque ita optatam illam vocem audire mereantur: Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituã, intra in gaudium Domini tui. Alios verò, quod dolẽter referimus, qui à via recta declinarunt, ne ipsi officio nostro desimus, & ne cum malè agẽtibus propter silentium condemnemur, corrigi & emendari cupientes vniuersos & singulos Archiepiscopos, Episcopos, Abbates & Prælatos, nec non Capitula, Collegia, & Cõuentus, atq; alias quas-cumq; Ecclesiasticas personas, cuius-uis

uis ordinis, status, gradus, prærogatiue,
præminentiæ & dignitatis existât, me-
moratum Henricum quondã Nauar-
ræ Regē sequentes, vel comitantes, aut
quoquomodo ei, vel Principibus, aut
Proceribus illi fauentibus vel adhære-
tibus fauentes vel adhærentes, auctori-
tate Apostolica tenore præsentium in
Domino requirimus & monemus, i-
p sisq; in virtute sanctæ obedientiæ di-
strictè *præcipiendo mandamus*, quatenus
sub suspensionis à Diuinis, à regimine Ec-
clesiarū, ac ab illarum ingressu, & fru-
ctuum perceptione earūdem Ecclesiarū,
& beneficiorum suorum quorūcum-
que quoad Episcopos & superiores:
quo verò ad alios inferiores, sub excō-
municationis maioris, itemque amif-
sionis omnium fructuum similiter Ec-
clesiarum, Monasteriorum, & benefi-
ciorum Ecclesiasticorum quorumcū-
que secularium, vel regularium cuius-
uis ordinis, & cōgregationis quæ quo-
modolibet obtinent in titulum, vel
commendam, ac quoad Capitula, Col-
legia & conuentus interdicti, etiã Ec-

clefastici, aliisque Ecclefasticis cenfu
 ris, & arbitrio noftro infligendis, & ir-
 rogandis pœnis, illico omni & quacun-
 que poftpofita mora, exceptione, aut
 excufatione; ac faltem intra terminum
 quindecim dierum immediatè fequē-
 tium poft diem publicationis præfen-
 tium literarum modo & forma infra-
 fcriptis faciendæ, quorum quinq; pro
 prima, quinq; pro fecunda, & reliquos
 quinque dies pro tertia Canonica mo-
 nitione, ac tertio & ultimo perempto-
 rio termino ipsis præfigimus, & affi-
 gnamus, ab eodem Henrico, ac ab eius
 fequacibus, fautoribus & defensori-
 bus, illiq; adhærentibus Principibus
 & Proceribus atque aliis, qui apud
 eum funt, omnino recedant, illumque
 & illos prorfus deferant & derelin-
 quant, neq; vllam cum eis focietatem,
 fœdus, ligam, aut confuetudinem ha-
 beant, ineant, foueant, aut retineât, vel
 opem, præfidium, auxilium, confilium
 vel fauorem eis directè vel indirectè,
 per fe vel alium, feu alios quouis præfi-
 to colore vel prætextu, aut aliàs quo-
 modo-

modolibet præstent aut impendant. Quod si qui eorū re ipsa, ac omni dolo, & fraude cessante non fecerint, nec fideliter adimpleuerint, eos in censuras & pœnas prædictas incidisse, & insuper, si quod absit intra alios quindecim dies proximè sequentes nō paruerint, sed animo permanferint obdurato, dictarum Ecclesiarum etiam Cathedralium, etiam Metropolitanarū, & Monasteriorum quibus præfunt, ac quarumuis dignitatum, Canonicatuū, & præbendarum, Prioratum & Præpositurarum, Rectoriarū & beneficiorum Ecclesiasticorum quorumcunque cū cura, & sine cura, quocunque titulo, honore, & nomine censeantur, aut appellentur, *privationis pœnam ipso facto incurrisse*, tenore præsentiu, de potestatis Apostolicæ plenitudine decernimus & declaramus. Cæterum à suspensionis, excommunicationis maioris, interdicti Ecclesiastici & aliis censuris & pœnis prædictis quicumque in eas incurserint, nullo modo absolui, aut liberari possunt, neque etiam in foro cō-

scientiæ à quoquam seculari, vel cuius-
uis ordinis regulari presbitero vel præ-
lato quavis dignitate & auctoritate fun-
gente, nisi à nobis vel Roma. Pontifice
pro tempore existente, & præterquã in
mortis articulo, & tunc nõ nisi præstita
cautione de parèdo mandatis Ecclesię,
& congruè satisfaciendo, etiã prætextu
quarumvis facultatum & indultorum
etiam occasione Iubilei plenarij, vel
Cruciatae sanctæ, seu confessionalium,
quibuscunque personis Ecclesiasticis
secularibus, & quorumvis ordinum,
etiam mendicantium & militiarũ re-
gularibus, etiã Episcopali vel alia maio-
ri dignitate præditis, ipsisq; ordinibus
ac eorum Monasteriis, conuentibus,
domibus, Hospitalibus & locis piis, ac
cæteris personis supradictis per nos, &
dictã sedem & cuiusvis consilii, etiam
generalis, decreta verbo, literis aut
quacunque scriptura in genere vel in
specie concessorum, & innouatorum
etiam si in eis casus in literis die Cœnz
Domini legi solitis expressi compre-
hendantur, nisi de præsentibus nostris
literis

literis specifica & expressa, non autem per clausulam, quorum tenores & alias quascunque clausulas generales idem importantes mentio fiat. Ut autē præsentes nostræ literæ ad ipsorum Archiepiscoporum, Episcoporum, Abbatum & Prælatorum, necnon Capitulorum, Collegiorum & conuentuum, atque aliarum suprascriptarum personarū notitiam facilius peruenire possint, easdem nostras literas tam in alma vrbe nostra in Lateranen. & Principis Apostolorum, Basilicarum & Cancellariæ Apostolicæ valuis, ac in acie Campifloræ per aliquem ex Cursoribus nostris, quam etiam in partibus Regni Franciæ, in valuis sex infra scriptarum, videlicet, Lugdunen. Rothomagen. Parisien. Aurelianen. Tholosan. & Aquen. vel saltem quatuor ex eis, vel aliarum in eodem Regno Franciæ consistentiū Cathedralium, vel Metropolitanarum Ecclesiarum more solito legi, & publicari & inibi affigi, & per aliquod temporis spatium affixas dimitti, eisque post modum inde detractis, earum ex-

empla in eisdem locis pariter affixa relinqui mandamus. Decernentes ut eandem literarum publicatio sic facta supradictos omnes, & eorum quemlibet perinde, arctet, obliget & afficiat, ac si litteræ ipsæ eis, vel eorum singulis lectæ, & personaliter intimatæ atque insinuatæ fuissent, cum non sit verisimile, ea quæ tam patenter & publicè facta fuerint, ipsos posse quoquomodolibet ignorare. Quia verò difficile esset præfentes literas ad singula loca, ad quæ oporteret deferri, volumus, ut earum transcriptis, etiam impressis manu Notarij publici subscriptis, & sigillo personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ obfirmatis, eadem prorsus fides habeatur in iudicio, & extra illud ubique gentium, & locorum, quæ haberetur eisdem presentibus, si essent exhibitæ, vel ostensæ.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ requisitionis, monitionis, præfixionis, assignationis, declarationis, mandatorum, decretorum, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpse-

sumpserit, indignationē omnipotentis Dei,
 ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursum. Datū
 Romę, apud S. Petrum, Anno Incarnationis Dominicę, Millesimo quingentesimo nonagesimo, Kal. Martii, Pontificatus nostri Anno primo. primus die
marchii 1591

L. Dat.

M. Vestrius Barbianus

A de Alexijs

ANno à Natiuitate D. millesimo
 quingentesimo nonagesimo primo, indictione quarta, die verò 25. mē-
 sis Maij, Pōtificatus sanctissimi in Chri-
 sto Patris, & D. N. D. Gregorij diuina
 prouidētia Papę XIII. Anno primo.
 Retroscriptę literę monitoriales eius-
 dem S. D. N. PP. ad Pręlatos, & alias
 personas Ecclesiasticas Regni Francię,
 lectę, publicatę, & intimatę fuerunt in
 vrbe Roma, in valuis Basilicarum La-
 teranen. & Principis Apostolorum, nec
 non Cancellarię Apost. & in acie Cam-
 C iij pistore,

piflore, & inibi affixæ, ac sic affixæ per
 aliquod temporis ſpatiũ dimiffæ simili-
 ter fuerunt, eisque poſtmodum inde
 reſixis, & detractis, illarũ copiæ ſeu ex-
 empla cum his originalibus auſcultata,
 & concordata in eiſdem locis affixa
 relicta ſunt iuxta earundem, & litera-
 rum formã & tenorem, per nos Octa-
 uium Taghetũ, & Nicolaum Drouyn
 prælibati S. D. N. Papæ Curſores.

Pompeus Guerra Mag. Curſ.

F I N I S.